

Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Кафедра _____ всесвітньої історії _____

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор _____
“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Міграційні процеси та міжнародні відносини в Європі X–XV ст.
(шифр і назва навчальної дисципліни)

напрямок підготовки _____ **(6.02.03.02) історія** _____
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____ **6.0203020** _____
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____
(назва спеціалізації)

інститут, факультет _ Факультету історії, політології і міжнародних відносин ____
(назва інституту, факультету)

Івано-Франківськ – 2019_ рік

Робоча програма _____ Міграційні процеси і міжнародні відносини в Європі X–XV ст.

(назва навчальної дисципліни)

для студентів за напрямом підготовки _____ (6.02.03.02) історія, спеціальністю _____ історія. „_____” _____, 20__ р. – __ с.

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

професор кафедри всесвітньої історії М. М. Волощук

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри _____

Протокол від “_____” _____ 20__ р. № _____

Завідувач кафедри _____

_____ (___ Жерноклеєв О. С. ___)

(підпис) (прізвище та ініціали)

“_____” _____ 20__ р.

Схвалено методичною комісією факультету, інституту.

Протокол від “_____” _____ 20__ р. № _____

“_____” _____ 20__ р.

Голова _____ (_____)

(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 2019 рік

© _____, 2019 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 6	Галузь знань 0203 гуманітарні науки (шифр і назва) Напрямок підготовки 6.02.03.02 історія (шифр і назва)	Нормативна	
Модулів – 4	Спеціальність (професійне спрямування): 7.02030201 – історія	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 18		2-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання <hr/> (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 140		3/4 -й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 140 самостійної роботи студента – 104	Освітньо-кваліфікаційний рівень: PhD	Лекції	
		14/30 год.	
		Практичні, семінарські	
		34/36 год.	
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		60/44 год.	
Індивідуальні завдання:			
		Вид контролю: есе, письмові завдання, творчі роботи, самостійні роботи, індивідуальні роботи	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:
 для денної форми навчання –
 для заочної форми навчання –

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: подати аспірантам найосновніший теоретичний і практичний матеріал з курсу міграційних процесів і міжнародних відносин в країнах Європи доби Середньовіччя.

Завдання: ознайомити слухачів із практичними навиками роботи з історичним джерелом, його критикою, аналітикою, вмінням підготувати наукову публікацію чи виступ, поглибити знання термінології, хронології, географічних назв, імен. Привити знання наукової літератури з навчального курсу

У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен

знати: закономірності та особливості міграційних процесів і міжнародних відносин в країнах Європи доби Середньовіччя, володіти необхідними мінімальними знаннями в хронології, періодизації проблеми, знати ключові *gentes*, що брали участь у міграціях, а також їхніх лідерів. Володіти елементарними термінами та застосовувати їх за призначенням

вміти: працювати з історичним джерелом (оригіналом і перекладом), встановити його авторство, походження, класифікувати та типологізувати його, скласти на основі цього коротке повідомлення та письмове есе, порівнювати, зіставляти історичні джерела, проводити паралелі та прослідковувати диференціацію в історичній літературі щодо дисципліни, яка вивчається. Написати наукову статтю, підготувати мультимедійну презентацію чи науковий виступ на тему, яка стосується курсу із застосуванням широкого спектру джерел та літератури

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Міграційні процеси, як явище світової та європейської історії

Тема 1. Людина в системі доісторичних, античних та середньовічних міграцій
Загальне поняття міграційних процесів, їхнє місце в історії європейської цивілізації. Походження термінів «міграція», «еміграція», «імміграція». Головні причини і передумови змін людиною місця проживання. Хронологічні рамки і періодизація курсу. Найважливіші джерела.

Тема 2. Страх і цікавість в системі міграційних координат.
Характер виникнення потреби людини змінювати своє місце проживання. Перші сталі кочівники. Біблійна та еволюційна теорії. Головні шляхи міграцій.

Тема 3. Міграції в історії античних та середньовічних *gentium*.
Германці та кельти (на рубежі двох ер). Слов'яни: теорія походження і розселення. *Gentes* Великого Степу: природно-географічне середовище, основи господарства, суспільний лад та релігійні вірування за даними античних авторів та археологічних досліджень (до V ст.).

Тема 4. Руські землі на перетині міграційних шляхів IX–XIII ст.
Терени міжконтинентальних зв'язків і комунікації. Сусіди «добрі», «злі» та «інші»: авари, мадьяри, торки, печеніги, половці, монголи, волохи. Специфікації стосунків: через війни – до матримоніальних укладів.

Тема 5. Матримоніальні зв'язки династії Рюриковичів у контексті міграційних процесів.
Характеристика джерел. Історіографія теми. Аспекти вдалої та вимушеної матримоніальної політики. Статистика та специфіка укладених Рюриковичами шлюбів X–XIII ст. «Весільні потяги» наречених: «люди та речі». Міграції людей та ідей.

Тема 6. Міграції еліт та нижчих верств суспільства

Зміни місць проживання знаті: військова служба за наймом, втрата «первісної» батьківщини, полон. Проблеми бранців у польсько-руських та русько-угорських зв'язках: статистика і практика XI–XIII ст. Міське середовище локованих на німецькому праві міст: руський аспект.

Модуль 2. Міждинастичні і міжнародні відносини XI–XIV ст. в країнах «Молодшої Європи»

Тема 7: Русько-угорські історичні зв'язки доби Середньовіччя.

Руські сюжети угорських джерел. Русько-угорські міждинастичні шлюби: ієрархія, статистичні показники, політичні наслідки. Війна і мир: хронологія та періодизація двосторонніх бойових дій. Арпади – спадкоємці Галичини і Володимирії. Титулярні претензії та реальна практика. Дипломатичні взаємини: посольства, міждинастичний взаємобмін та взаємодтримка, вплив на господарство обох країн. Землі королівства Русі у зовнішній політиці династії Анжу та Люксембургів XIV–XV ст. Віденсько-братиславські угоди розподілу сфер впливу та титулів династій Габсбургів і Ягеллонів

Тема 8. Русько-польські історичні зв'язки доби Середньовіччя

Руські сюжети польських джерел. «Разом, але майже окремо» в системі міжетнічних контактів та конфесійного діалогу. П'ясти і Рюриковичі, як одна велика князівська родина: динаміка і статистика двосторонніх шлюбів. Терени постійних претензій: Червенські гради, басейн ріки Вісла, Галицька й Волинська землі. Королі Польщі чи польські королі – спадкоємці королівства Русі: проблеми генеалогії та правового поля XIV–XVI ст.

Тема 9. Русько-чеські історичні зв'язки доби Середньовіччя

Руські сюжети чеських джерел. Держава династії Моймировичів (Велика Моравія) та кирило-мефодіївська спадщина в системі культурного впливу та формування конфесійного тла земель Русі IX–X ст. Шлюби між Рюриковичами і представниками династії Пшемислідів XI–XIII ст. Аспекти політики «за кужелем»: Вацлав II, Вацлав III, Іоанн і Карл IV з династії Люксембургів, як нащадки чернігівського і галицького князя, болгарського царя і господаря Мачви – Ростислава Михайловича. Руські походи у моравські землі XII–XIII ст., боротьба за спадщину династії Бабенбургів.

Тема 10. Русько-німецькі історичні зв'язки доби Середньовіччя.

Руські сюжети німецьких джерел. Русь та Східнонімецьке королівство (Священна імперія) у двосторонніх матримоніальних зв'язках. Історичне значення і роль Альгейди Всеволодівни – єдиної Рюриківни на імператорському престолі. Містяни-руси та купці-руси у торговельно-міському просторі імперських володінь. Культурна міграція: архітектурні ідеї, священні реліквії, військові інновації у системі двосторонніх відносин.

Тема 11. Східна Римська імперія і Русь IX–XV ст.

Руські сюжети грецьких джерел. Церковний аспект стосунків. «Співдружність націй» на чолі із «другом Бога»: місце і роль Русі. Двосторонні матримоніальні стосунки: статистика і практика укладених шлюбів. Номади в системі русько-ромейських стосунків. Мігрування речей: священні реліквії та культурний експансіонізм з Балкан. Від «архонтів» до «королів всієї Русі»: міжцивілізаційний «шпагат» нащадків князя Ярослава Володимировича

Тема 12. Scando-Rossica IX–XIII ст.

Династія і еліти: між Ісландією та імператором у Константинополі. Скандинавський іменослов на Русі крізь призму антропоніміки. Поховальний обряд та традиційна матеріальна культура. Аспекти дерев'яної сакральної та світської архітектури. Міграція зброї, особистих речей, моди.

Тема 13. Міграції між Середньовіччям і сучасністю

Разом за модулем 1											
Модуль 2. Назва: Міждинастичні і міжнародні відносини XI–XIV ст. в країнах «Молодшої Європи»											
Тема 1. Русько-угорські історичні зв'язки доби Середньовіччя.		5			7		2				6
Тема 2. Русько-польські історичні зв'язки доби Середньовіччя		5			5		2				6
Тема 3. Русько-чеські історичні зв'язки доби Середньовіччя					7						6
Тема 4. Русько-німецькі історичні зв'язки доби Середньовіччя			2		5						6
Тема 5. Східна Римська імперія і Русь IX–XV ст.			2		6						6
Тема 6. Scando-Rossica IX–XIII ст.					6						6
Тема 7. Міграції між Середньовіччям і сучасністю					6						6
Тема 8. Перспективи студій міграційних процесів					6						4
Завдання 1			2								
Завдання 2			2								
Разом за модулем 2		3	3		60						78
		4	4								

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Інтерактивна мапа військових походів половців на Русь XI–XIII ст.	2
2	«Історія Монголів» П'єр де Карп'єні: аналіз і критика джерела	2
3	Волоська колонізація крізь призму вивчення господарської діяльності та антропоніміки населення воєводства Руського XV–XVII ст.	2

4.	Антропонімія міграційних студій на сучасному етапі	2
5.	Традиційне скотарство і тваринництво населення Карпат крізь призму сучасних міграційних студій	2
6.	Аспект міждисциплінарних студій міграційних процесів	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Єврейська середньовічна міграція. Місце євреїв на Русі	2
2	Середньовічні портолани та перші мапи, як живі свідки міграційних процесів та авантюри першопрохідців	2
3	Мотивації зміни кочового способу життя	2
4.	Світ міфів та релігійних уявлень кочових спільнот	2
5.	Світ тварин кочових спільнот: людина і кінь, людина і верблюд, людина і птах	2
6.	Археологічні студії міграційних процесів	2
7.	Міждисциплінарність та інтеркультурність у вивченні міграційних процесів	7
8.	Міграційні процеси та Християнська церква	5
9.	Руський аспект Хрестових походів: військові кампанії, міграції чи паломництва?	7
10.	Астрономічний вимір міграцій: «шляхи та зірки»	6

7. Індивідуальні завдання

Підготовка есе, виконання бібліографічного завдання (складання картотеки до конкретної теми), історична реконструкція, підготовка добірки документальних та художніх історичних фільмів, підготовка статей до наукових періодичних видань в Україні і за кордоном, участь в наукових конференціях, з'їздах, симпозіумах, колоквиумах, переклади текстів з іноземних мов тощо.

8. Методи навчання

Індивідуальні: Заохочення у формі участі в конференціях та публікації наукових статей, стимулювання, особистий приклад, історична реконструкція, автобусні екскурсії, відвідування музеїв, історичних місць пов'язаних із середньовічною історією краю та немісцевими (колись осілими на землю) народами, України в цілому.

В колективі, під час аудиторних занять: проведення лекцій при залученні аудіо та відеотехніки, використання роздрукованого та завчасно розданого лекційного матеріалу, дискутування, перехресне опитування, колективний аналіз проблем, історичні загадки, дедуктивні методи тощо.

9. Методи контролю

Контрольна робота, самостійна робота під час заняття, реферативна робота, есе, усне опитування, перевірка конспектів

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для екзамену

Поточне тестування та самостійна робота											Підсумковий тест (екзамен)	Сума	
Модуль 1					Модуль 2							50	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12		
5	4	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
80–89	B	добре	
70–79	C		
60–69	D	задовільно	
50–59	E		
26–49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Волощук М. М. Методичні рекомендації з курсу історії Середніх віків. Для студентів історичних факультетів. – Івано-Франківськ : ЦІТ, 2008. – 90 с.

12. Рекомендована література

Базова

1. Історія західноєвропейського середньовіччя. Хрестоматія / Упорядник М. О. Рудь. – К., 2005
2. Історія середніх віків / За ред. В. Балуха. – Чернівці, 2007. – Т. 1–2.
3. Практикум по истории средних веков / Под ред. А.А. Кирилловой. – М., 1986.
4. Хрестоматія по истории средних веков: В 3 т. / Под ред. Н. П. Грацианского и С. Д. Сказкина. – М., 1950. – Т. 1–2.
5. Хрестоматія з історії середніх віків: В 3 т. / За ред. М. П. Граціанського і С. Д. Сказкіна. – К., 1952. – Т. 1–2.
6. Medium aevum / За ред. Л. Войтовича. – Львів, 2010.

Допоміжна

1. Ададуrow В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації. – Львів, 2002.
2. Альтамира-и-Кревеа Р. Історія Іспанії / Под ред. З. Мосиной. – М., 1951.
3. Варьяш О. И., Черных А. П. Португалия: дороги истории. – М., 1990.
4. Волощук М. М. «Русь» в Угорському королівстві (XI – друга половина XIV ст.): суспільно-політична роль, майнові стосунки, міграції. – Івано-Франківськ, 2014.
5. Історія Венгрії : в 3 т. / ред. колегія Т. М. Ісламов и др. – М., 1971 – 1972. – Т. 1.
6. Історія Італії: в 3 т. / под ред. С. Сказкина, Л. Котельниковой. – М., 1970. – Т. 1–2.
7. Історія Молдавії (от древнейших времен до Великой Октябрьской Социалистической Революции) : в 2 т. / под ред. член-корреспондента АН СССР А. Д. Удадьцова и профессора, доктора исторических наук Л. В. Черепнина. – Кишинев, 1951. – Т. 1.
8. Історія Румунії / под. ред. В. Н. Виноградова. – М., 1971. – Т. 1.
9. Кан А. С. Історія Скандинавських країн (Данія, Норвегія, Швеція). – М., 1971.
10. Корсунський А. Р., Гюнтер Р. Упадок и гибель Западной Римской империи и возникновение германских королевств (до середины VI в.). – М., 1984
11. Лінч Дж. Середньовічна Церква: Коротка історія / переклад з англійської В. Шовкун. – К., 1994.
12. Острогорський Г. Історія Візантії / пер. з німецької А. Онищенко. – Львів, 2002.
13. Colloquia Russica. Матеріали міжнародних наукових конференцій (2010–2018)

15. Інформаційні ресурси

1. www.vostlit.info
2. www.kodges.ru
3. www.google.com
4. www.wikipedia.org

Примітки:

1. Робоча програма навчальної дисципліни є нормативним документом вищого навчального закладу і містить виклад конкретного змісту навчальної дисципліни, послідовність, організаційні форми її вивчення та їх обсяг, визначає форми та засоби поточного і підсумкового контролів.

2. Розробляється лектором. Робоча програма навчальної дисципліни розглядається на засіданні кафедри, у методичній комісії факультету, інституту, підписується завідувачем кафедри, головою методичної комісії і затверджується проректором з науково-педагогічної роботи.